

BAYKAN SEZER'İN SOSYOLOJİ ANLAYIŞI

Önder BOZKURT*

ÖZ

Bu çalışmada, Türk sosyoloji tarihine damgasını vuran ve özgün fikirleriyle günümüz sorunlarına bugün dahi cevaplar ürettiği görülen Baykan Sezer'in sosyolojik kuram ve yaklaşımları ele alınmaktadır. Baykan Sezer'in hem sosyolojiye hem de tarihe ilişkin açıklamalarına baktığımızda; toplum sorunlarına Batılı reçeteler ile hazır çözümler arayan ve bu noktada klasik ezberci yaklaşımları savunan sosyologların çok ötesinde bir çizgide bulunduğu söylenebilir. Sezer, fikri özgünlüğünü ve duruşunu, Doğu-Batı çatışması kuramından hareketle açıklamış ve her toplumun kendi kültürel, tarihsel ve toplumsal şartları nazara alınarak günümüz sorunlarına çözümler üretilebileceğini savunmuştur. Bu noktada, Türk modernleşme tarihinde yoğun tartışmalara neden olan Batılılaşma girişim ve çabalarını Batıcılışma olarak tanımlamış ve Osmanlı İmparatorluğunun tarihi mirasının iyi anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. Başta sosyologlar olmak üzere, sorumluluk mevkiinde bulunan tüm kesimlere önemli mesajlar veren Sezer, Türkiye'nin sorunlarının, ancak tarihiyle barışarak ve doğru sorular sorularak çözebileceği inanç ve kararlılığını tüm mesleki yaşamı boyunca sürdürmüştür.

Bu çalışmanın, Türkiye'nin yetiştirmiş olduğu önemli bir sosyolog hakkında, bilgi ve fikir sahibi olmak isteyenlere ve de günümüz sorunlarına tarihi cevaplar arayanlara yararlı olması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu-Batı Çatışması, Batı Sömürgeciliği, Sosyoloji, Tarih.

* Daire Başkanı, İçişleri Bakanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, onder.bozkurt@icisleri.gov.tr

BAYKAN SEZER'S SOCIOLOGICAL PERCEPTIVE

ABSTRACT

In this study, sociological theories and approaches of Baykan Sezer, who stamped on the history of Turkish sociology and produced answers to today's problems with his original ideas, are discussed. When we look after Baykal Sezer's statement regarding of both sociology and history; it can be said that Baykal Sezer's statements are different apart from classical memorizing approaches including Western prescriptions who sociologists are looking for solutions to the problems of the society. Sezer, has carried out that the originality of the idea and its position are explained in the light of the theory of East-West conflict. Also he said that every society can take solutions to contemporary problems by taking its own cultural, historical and social conditions. From this point, the westernization initiatives and efforts that caused intense debates in the history of Turkish modernization were defined as westernization. Sezer made a commitment which Ottoman Empire's historical heritage should be understood very well. Sezer, who gives important messages to all the people who are in charge of responsibility, especially sociologists, continues his belief and determination throughout his career that the problems of Turkey can be solved only by making peace with his history and by asking the right questions.

This study is based on Baykan Sezer, an important sociologist who Turkey has been brought about, to be useful to those who want to have knowledge and ideas and to those who are looking for historical answers to today's problems...

Keywords: East-West Conflict, Western Colonization, Sociology, History.

GİRİŞ

Malatya'da 7 Ağustos 1939 yılında doğan Baykan Sezer'in babası, göz doktoru Prof. Dr. Necdet Sezer, annesi ilkokul öğretmeni Melahat Sezer'dir. 1959'da Galatasaray Lisesi'nden mezun olan Sezer, 1960-65 yılları arasında Fransa'da bulunmuş ve 1968'de İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun olmuştur. Çok önemli bir çalışması olan "Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri" adlı lisans bitirme tezini askerliği sırasında hiçbir kaynaktan yararlanmadan aklında kalanlarla yazmıştır (Eğribel ve Özcan, 2008: 495). Sezer bu noktada, Akdeniz'in yazarı Fernand Braudel'i hatırlar.

1971'de sosyoloji doktorasını tamamlayan Baykan Sezer, 1972'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'ne asistan olarak girmiş ve ardından 1976'da doçent, 1988'de profesör olmuştur. 1982-1993 yılları arasında İ.Ü.E.F. Sosyoloji Bölüm Başkanlığı ve Sosyoloji Araştırma Merkezi Başkanlığı, emekli olana kadar da Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı Başkanlığı yapmıştır. 1998'de ise, kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. Emekliye ayrıldıktan sonra da çalışmalarını sürdürmüş ve 7 Eylül 2002'de vefat etmiştir.

Sezer, kendisini etkileyen en önemli olaylardan birinin Fransa'da bulunduğu yıllarda devam eden Cezayir Bağımsızlık Savaşı olduğunu belirtmiştir. Fransa'da bulunduğu yıllarda sürdürülmekte olan Doğu tartışmalarını yakından izlediğini ve kendisinin Doğu ve Batı üzerine bakışının ve ilgisinin o günlere dayalı olduğunu ifade etmiştir. Sezer, Cezayir Bağımsızlık savaşı yıllarında Paris'te bulunmasının, kendilerine öğretilenlerin gerçeği tam yansıtmadığını, günümüz koşullarında toplumların çıkarlarının örtüşmediğini görmesine izin verdiğini belirtmektedir. Bu süreç onun Doğu-Batı çatışması, ATÜT (Asya Tipi Üretim Tarzı) tartışmaları ve Sultan Galiyev¹ (1892-1940)'e ilgisinin oluşmasına vesile olmuştur. Yine, Paris yıllarında tarih öncesi çalışmalarıyla bilinen Gordon Childe (1892-1957)'in çalışmalarına ilgi duymuştur (Bektaş, 2006: 18). Gordon Childe dışında, Sezer'in ilk çalışmalarında esinlendiği diğer yabancı düşünürler; Fernand Braudel, Claude Cahen ve Karl Marx'tır.

¹ Orta Asya'da bir "Turan Federal Sosyalist Cumhuriyeti" kurmak isteyen Tatar lider. Galiyev'in önce İdil-Ural Devleti, sonrasında da Turan Federal Sosyalist Devleti olarak savunduğu proje, Bolşevik Devrimin Doğu'ya yayılması, gerek Çarlık Rusya'sı ve gerekse diğer Müslüman halkları da (İran, Afganistan, Çin, Hindistan) Bolşevik Devrimine kazandıracak ve bu yolla Dünya Devrimi Projesinin önünü açacak bir düşünce olarak anlaşılmalıdır. (Tellal, 2001: 114).

Sezer'e göre, Marxizm Batı'nın kendi iç çelişkilerini ve sömürgeci niteliğini anlamamıza yardımcı olurken, konu Türk toplumunun sorunlarını anlamaya geldiğinde bu kuramların eksik ve taraflı olduğunu vurgulamıştır. Sezer, "Sosyolojide Yöntem Tartışmaları" adlı eserinde, Durkheim'in sosyolojik yöntem hakkında ileri sürüldüğü fikirlere de karşı çıkmaktadır (1993: 36). Sezer, Marx ve Durkheim dışında, Saint Simon, Auguste Comte, ve Weber tarafından ileri sürülen görüşlere de çeşitli eleştiriler getirmektedir.

İlerleyen sayfalarda ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, Sezer'e göre adı geçen bu düşünürlerin fikirlerinde, genel anlamda Marx'ın tarih çizgisini açıklayan modellerden bahsedilmiştir. Sezer'e göre Marx'ın da diğer sosyologlardan farkı yoktur. Çünkü Marx da, Batı hakkındaki bütün eleştirilerine rağmen, Batı'yı diğer dünya devletlerinin önünde görmüş, Batının önderliğinde dünya meselelerinin Batı içinde çözülerek yaygınlaşabileceğini savunmuştur (Sezer, 2017: 24). Onun eleştirel yaklaşımına kaynaklık eden temel önerme, sosyolojinin her toplumun içinde bulunduğu koşulların ürünü olarak anlaşılması ve açıklanması gerektiğidir (Vergili, 2016: 67).

Baykan Sezer'in fikirlerinin oluşmasında, Kemal Tahir'in rolü önemlidir. Sezer'in kendi ifadesiyle, onu en çok etkileyen ve fikirlerine yol göstericilik yapan Kemal Tahir'dir. Sezer'e göre Kemal Tahir 20. yüzyılın en muhteşem romancısı ve düşünürüdür. Sezer, "Doğu-Batı Çatışması ve Marxism" adlı makalesinde, Kemal Tahir hakkında şunları söylemektedir:

"Kemal Tahir, kalıplar ve etiketlerle düşünmeye karşı çıkmış, kalıplarla yetinmeyi reddetmiş, tarihimize eğilmek zorunluluğunu ve sorumluluğunu duymuştur. Kemal Tahir, sorunların gerçek boyutları ile ve evrensel düzeyde, toplumlar arası ilişkiler düzeyinde ele alınması gerekliliğini bize anımsatmıştır" (Çetin İskender, 2003: 4-5).

İlerleyen sayfalarda da sözü edileceği üzere, Baykan Sezer'in fikirlerinde yerliliğe ve tarih bilincine çok yoğun bir vurgu yapılmaktadır. Bu noktada Kemal Tahir, Türkiye'nin sorunları üzerinde yeni baştan durulması gerektiğini ve bunu sağlamak için de yerleşmenin kaçınılmaz olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, Kemal Tahir, hem bir roman yazarı hem de bir düşünür olarak Türk toplumunun anlaşılmasında Doğu-Batı çatışmasına dayalı tarihsel bir yaklaşım

geliştirmiştir (Akça ve Hülür, 2004: 271). Kemal Tahir'in bu fikirlerinin, Baykan Sezer düşüncesinin temellerini teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

Kemal Tahir'in ifade ettiği, Türk toplumunun sosyolojik çalışmaları için dışarıdan getirilen kuram ve çözümlerin yeterli olmayacağı vurgulanması ile Türk toplumunun yapısal tahlilleri için Türk tarihinin ele alınması gerektiği fikirleri, Sezer'de sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle Sezgin Kızılcıkel, Baykan Sezer için "sosyolojimizin Kemal Tahir'i" deyişini yakıştırmaktadır (Eğribel ve Özcan, 2008: 493).

Yine Kızılcıkel'in ifadesiyle Sezer, Kemal Tahir'in ruh ikizidir. İkisi arasındaki ilişki aslında bir usta-çırak, önce sonra ilişkisinden farklı olarak, Türkiye'de özgün düşüncenin oluşumu açısından ele alınmalıdır (Aksakal, 2016: 17-19). Dolayısıyla Baykan Sezer'in tarihsel bakış açısında, Kemal Tahir'in etkisinin büyük olduğu ve Sezer'in sosyolojisinin özgünleşmesi bakımından önem arz ettiği söylenebilir.

Son olarak Baykan Sezer'in, Ziya Gökalp ve Hilmi Ziya Ülken'in çalışmalarından etkilendiği ve bu önemli isimlerin çizgisinin takipçisi olduğu söylenebilir. Sezer, Gökalp'in kurduğu sosyoloji kürsüsünde görev yapmaktan gurur duyduğunu sıklıkla dile getirmektedir. Sezer her seferinde, Türkiye'de tarihsel sosyoloji geleneğinin kurucusu ve temsilcisi olan Ziya Gökalp'in tarihe yönelik çalışmalarının önemini vurgulamıştır. Sezer'e göre, sosyoloji çalışmalarında Türk tarihinin kökenlerine inmeye çalışan Gökalp, bu yaklaşımıyla Türk sosyolojisine önemli katkıda bulunmuştur (Vergili, 2016: 65).

1. SOSYOLOJİDE YÖNTEM KONUSUNA DAİR GÖRÜŞLERİ

Sezer, sosyolojinin yöntemine ilişkin düşüncelerini, "Sosyolojide Yöntem Tartışmaları" adlı kitabında ayrıntılı olarak ele almıştır. Kitabının ilk sayfalarında, Türkiye'de sosyolojide yöntem konusunu tartışmaya açarken öncelikle sosyoloji bilgilerini toplumumuz açısından irdelememiz gerektiğini, bunun içinde doğru ve geçerli yöntemin "doğru soru sormaktan" geçtiğini vurgulamaktadır (1993: 17).

Sözünü etmiş olduğumuz eserde Sezer, yöntem kavramının tanımını da yapmaktadır. Ona göre yöntem dediğimizde; olayların kendi aralarındaki ilişki ve bağlantıların soyut düzeyde kurulabilmesini ve böylece olayların anlaşılmasına izin veren bir yaklaşım biçimini anlamamız gerekmektedir.

Sezer, klasik sosyolojinin mutlak nesnellik görüşüne katılmadığını, bilimsel yansızlığın hiçbir biçimde mümkün olamayacağını, aksine sosyolojik analizlerin her zaman bakış açısıyla, yani öznellik ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada Sezer'in Durkheim'in tam tersi yönünde görüşler ileri sürdüğünü söylemek mümkündür (1993: 43-44). Sezer'in sosyolojide yöntem tartışmalarına ilişkin ileri sürmüş olduğu fikirlerini daha iyi anlamak açısından, onun Durkheim'e yönelttiği eleştiriler üzerinde durulmasında fayda vardır.

Durkheim'in sosyal olaylar karşısında objektif bir tutum sergilenmesi yönündeki fikirlerine karşı bir duruş sergileyen Sezer, sosyologların konu aldığı toplumun bir üyesi olduğunu, dolayısıyla toplumun dışında olmalarının düşünülmemeyeceğini ve bu nedenle tam bir yansızlığa ulaşabilmenin mümkün görünmediğini ifade etmektedir. Sezer, önemli olanın bilimsel yansızlıktan ziyade bilimsel dürüstlük olduğunu belirtmektedir.

Yani Sezer, toplumsal olay ve sorunlar üzerine araştırmacının (sosyologun) bir ön-bilgisi ve yargısının olması gerektiğini ileri sürmekte (Çağan, 2007: 74-75) ve pozitivistlerin ileri sürdüklerinin aksine herhangi bir toplumsal olay ve sorunu inceleyen araştırmacının değer yargılarından arınmaması gerektiğini savunmaktadır.

Sezer, sosyolojinin konusu ve metodu bakımından pozitif bir bilim olduğunu savunmakla birlikte, sosyal bilimlerde nesnellik doğa bilimlerinden farklılığına da dikkat çekmiştir. Sezer, sosyolojinin kullandığı malzemenin deneye elverişsiz olduğunu ve dolayısıyla toplumsal olayların deneylerle açıklanmaya çalışılmasının imkânsız olduğunu (1993: 37) vurgulamıştır.

Bu fikirlerinden anlaşılacağı üzere Sezer, yine Durkheim'e eleştiriler getirmektedir. Hatırlanacağı üzere, sosyolojik yöntem konusunda gözleme ve deneye önemli bir yer veren Durkheim, determinizm ilkesi ve neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde toplumsal olayları ele almıştı. Oysa Sezer'e göre, toplumsal olaylar tek ve biricik bir karakter taşıdığı için toplum söz konusu olduğunda bir deneyden bahsedilemez. Çünkü toplum yaşayan bir varlıktır ve "tarih tekerrürden ibarettir" sözüne rağmen, tarihte geriye dönüş mümkün değildir (1993: 37).

Sezer'e göre, sosyoloji yöntemini görevleri, bilgi toplamak ve elde edilen bu bilgilerle olayın düşünce düzeyinde yeniden kuruluş yollarını bize öğretmekle sınırlı kalmamalıdır. Aynı zamanda bizim toplum yaşamımıza temel oluşturan

ilişkilere yön verecek kuralları da belirlemek durumundadır (1993: 130). Sezer'e göre sosyolojide deneyi olanaksız kılan bir diğer neden de budur.

Sezer'in bu görüşlerini hayata geçirdiğini söylemek mümkündür. Çünkü yukarıda sözünü ettiğimiz fikirleri nedeniyle, onun çalışmalarında alan araştırmalarının bulunmadığını görüyoruz (Çetin İskender, 2003: 14). Sezer kendi çalışmalarında alan araştırmasının bulunmama gerekçesini de, Türkiye'de devletin sosyoloji araştırma ve verilerine gerekli önemi vermemesi olarak göstermektedir

Sezer'in nedensellik ilkesine getirdiği bir diğer eleştiri de, nedensellik ilkesine dayalı metodun, toplumların tarih içerisinde oynadıkları rolü göz ardı etmesidir. Çünkü Sezer'e göre, toplum olayları ancak bütün ile olan ilişkilerinde gerçek anlamını bulabilir ve sosyoloji bu amaç çerçevesinde sistemleşebilir. Sezer bu ifadeleriyle, toplumsal olayların gerçek anlamlarını bütün ile olan ilişkilerinde bulabileceğimizi savunmaktadır. Sezer, sosyolojinin olayları tek tek yönleriyle değil, bütünlüğü içinde ele aldığını öne sürmektedir (1993: 66-67).

Yani Sezer'e göre sosyoloji, piyasa araştırmaları yaparak topluma ürün pazarlamaya çalışan, kamuoyu araştırması yapan bir bilim olmaktan öte, toplumların birbirleriyle olan ilişkilerinde kendilerini tanımlamalarına ve anlamlandırmalarına katkı sağlayacak bir misyon taşımaktadır. Ona göre sosyoloji, bu açıdan deneysel ya da uygulamalı bilimlerden farklı bir metodolojiye sahiptir (Vergili, 2016: 75). Sezer bu açıklamalarıyla, nedensellik ilkesine dayalı metod yerine, sosyolojinin kendisine bilgi kaynağı olarak, toplumların tarih içerisinde oynadıkları rolü ve tarihî koşulların gerçekliğini temel referans alması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Buradan hareketle, Sezer'in yöntem anlayışında dile getirdiği toplumların tarih içerisinde oynadıkları rolün önemi üzerinde durulabilir. Sezer bu fikirleriyle de Durkheim'e en temel eleştirisini yöneltmiştir denilebilir. Sezer, toplum olaylarının tarihi olaylar olduğu tespitini yaparak sosyolojide sorunların çözümü noktasında, tarih ile işbirliğine gidilmesinin gerekliliği üzerinde durur. Olayların tarihi boyutunu ihmal etmeden bir değerlendirme yapmamızı tavsiye eden Sezer, bu görüşünden yola çıkarak toplum olaylarında Durkheim'in söylediği; yalnızca saptamada bulunmanın yeterli olmayacağını aynı zamanda açıklama yapmanın da gerekli olduğu tezidir.

Bu tezden yola çıkarak Sezer, toplumsal olayların gerçek anlamını ancak tarih boyutu içine yerleştirildiği zaman bulmakta olduğunu, geçmişle ilgili daha sağlam açıklamalar getirdiğimiz ölçüde, gelecekle ilgili daha geçerli öneri ve öngörülerde bulunabileceğimizi ifade etmiştir (1993: 79).

Görülebileceği üzere sosyolojide yöntem tartışmaları konusunda, Sezer'in o zaman kadar ortaya atılan fikirlerden farklı bir bakış açısı içinde olduğu söylenebilir. O farklılık ise, sosyolojide deneyin yerini tarih ile ilgili yeni açıklama ve yorumların almakta olduğudur.

2. BAYKAN SEZER'İN SOSYOLOJİYE VE TARİHE BAKIŞI

Baykan Sezer'in "Sosyolojinin Ana Başlıkları" adlı eserinde yaptığı sosyoloji tanımı şu şekildedir: "sosyoloji kendisinden bağımsız ve kendisinden önce var olan toplumla ilgili sorunların açıklanması ve çözümlenmesi girişimlerinden başka bir şey değildir". Yine Sezer'e göre sosyoloji, "toplum sorunlarını açıklama ve çözümlenme girişim ve deneylerinin bir toplam ve ürünüdür" (2015: 17).

Sezer'in, sosyoloji konusunda yapmış olduğu bu tanımlamada yer alan toplum kavramı hakkında şu değerlendirmelerde bulunduğunu görmekteyiz: "Toplumun tüm karmaşık yapısına ve çeşitli çıkar gruplarının varlığına karşın, toplumun genel çıkarlarının saptanabileceği inancını taşımayı sürdürüyoruz" (2015: 13).

Sezer, sosyoloji hakkında yapmış olduğu bu tanımlara rağmen, sosyolojinin toplum söz konusu olunca herkesin oybirliğini sağlayacak bir tanımı henüz bizlere getiremediğini de ifade etmiştir. Sosyoloji konusunda Sezer ilk olarak, genel toplum tanımları ve özelden Türk toplumunu nasıl tanımlayabileceğimiz sorusuyla başlamak gerektiğini belirtmiştir.

Sosyolojiyi bir meslek ya da kariyer kapısı olarak değil, bir ilgi alanı olarak seçtiğini belirten Baykan Sezer, sosyolojiyle salt soyut, kuramsal bir zihinsel etkinlik olarak ilgilenmemiştir (Eğribel ve Özcan, 2008: 491). Sezer sosyolojiyi, daha çok Türk toplumunun sorunlarına çözümler getirebilecek disiplinler arası bir bilim olarak ele almıştır.

Sezer, Gordon Childe'in toplum üzerine tanımının bütün toplumları kapsamak gibi bir üstünlüğü bulunduğunu belirtmektedir. Bu tanıma göre toplum,

ihtiyaçlarını karşılayacak üretim yolları bulmak için yani kendini yeniden üretmek ve yeni ihtiyaçlar oluşturmak için kurulmuş bir işbirliği örgütüdür (2017: 18).

Sezer'in toplum anlayışında üç birlik kriterinin bulunduğunu ve bunların;

- İlk olarak, toplumun temelinde, gereksinmelerin karşılanması ve doğa içinde toplumun varlığını sürdürebilmesi için girişilen üretim uğraşlarının sonucu olan ekonomik birliğin bulunduğu,

- İkinci olarak, ekonomiye bağlı ilişkilerin kurumlaşabilmesi için siyasal birliğe ihtiyaç olduğu,

- Üçüncü olarak ise, her iki birliğin arasında zorunlu bağı kuran ve bu birlikler içindeki insanlara olayları belli açılardan açıklama getirme fırsatı veren ideolojik birliğin bulunduğunu ifade etmektedir (Ceylan, 2007: 41).

Yani Sezer'e göre, ekonomik, siyasal ve ideolojik birlik, toplumları tanımlayabilmemiz için gerekli ölçütlerdir. Yine Sezer'e göre, günümüzde bu üç birliğin keşiştiği toplum birimleri olarak ulusları görmekteyiz.

Sosyolojinin en genç bilim dallarından birisi olduğunu ifade eden Sezer, 19. yüzyılda sosyoloji konusu içine girebilecek bilgilerin sistemleştirilmesi çabasına girildiğini ve bu çabanın önce Batı Avrupa ülkelerinde görüldüğünü belirtmektedir. Bu noktada sosyolojinin neden Batı Avrupa ülkelerinde gün ışığına çıkabildiğini de şu şekilde anlatmaktadır:

"19. yüzyıl Batı'nın dünya egemenliğini ele geçirdiği dönemdir. Bu yüzyıl aynı zamanda Batı Avrupa ülkelerinin kendi iç sorun ve çelişkileri nedeniyle zaman zaman çöküşün sınırına geldikleri izlenimine kapıldıkları dönemdir. Bu iki olay, sosyolojinin kuruluş nedenlerini ve buna bağlı olarak günümüze kadar izlemiş olduğu gelişme yönlerini anlamamıza izin verecektir" (2015: 23).

Sezer, sosyolojinin 19. Yüzyılda Batı ülkelerinde egemen tarihi ve toplumsal koşulların ürünü olduğunu ancak sosyolojinin kimliğini ve özelliklerini bu yüzyılda Batı Avrupa'da gelişen ve etkili olan öbür insan bilimleri (sosyal antropoloji ya da etnografya, tarih, tarih felsefesi vb.) ile olan ilişkilerinde kazanmış olduğunu da ayrıca ifade etmektedir.

Baykan Sezer, Türkiye'ye sosyolojinin doğrudan Batı'dan ithal edilmiş olduğunu ve Batı sosyolojisinin hiçbir kayıtlanmayla karşılaşmadan kendi

gelenekleri ve tartışmalarıyla Türk düşüncesindeki yerini almış olduğunu söylemektedir. Türkiye'nin sosyolojinin kuruluşuna katılmasa da sosyoloji çalışmalarının daha başlangıçta yakından izlendiğini belirtmektedir. Öncelikle Ziya Gökalp ve Sabahattin'in çabalarıyla sosyoloji çalışmalarının çok kısa bir süre içinde yurdumuzda izlendiğini ve üniversitelerde ders olarak okutulan ülkelerin başında gelerek, sosyoloji tartışmalarına katılmış olduğunu ifade etmektedir (2015: 179).

Sezer, sosyoloji konusunda yapmış olduğu değerlendirmelerinde de görüleceği üzere, tarihe özel bir önem atfetmektedir. Bu yüzden yukarıda bahsi geçen üç birlik kriterine uygun olarak, sosyolojinin en önemli konularından birisinin tarih öncesi ve insanın doğayla kurduğu ilk ilişkiler olduğunu vurgulamaktadır. Sezer'e göre, bir toplumun tarih içinde edinmiş olduğu yer ve tarihte oynamış olduğu rol, o toplumun değerlendirilmesinde tek geçerli ve sağlam ölçüttür.

Sezer, toplumların soyut ve belli kalıplar içinde tanımlanmalarına karşı çıkmış, toplumların kendisi gibi çıkarlarının da tarih içinde oluştuğunu belirtmiştir. Bu konuya ilişkin olarak Baykan Sezer'in değerlendirmesi şu şekildedir:

"Toplumun kendisi gibi çıkarları da tarih içinde oluşmaktadır. Nereden indiği belli olmayan ölçütler adına değil. Toplumlar kendilerine tarih içinde bir yer, bir rol ve çeşitli ilişkiler içinde bir çerçeve edinirler, oluştururlar. Çıkarlarımızı ancak tarihimizi yakından bilmekle tanıyabileceğiz" (2015: 14).

Baykan Sezer, tarih ve sosyoloji ilişkisi üzerine düşüncelerini açıklarken, sosyolojinin ilgi alanı olan toplum ilişkilerinin tarihin bir ürünü olduğunu, bu nedenle de, aslında her iki bilimin aynı alanla ilgili olduklarını belirtmektedir. Baykan Sezer'e göre bir tür tarih bilinci olan sosyoloji, tarihin anlaşılması, bilinmesi ve tarihten gerekli derslerin çıkarılması çabasından başka bir şey değildir. Başka bir ifadeyle sosyoloji, tarih bilincinin ışığı altında günümüzü aydınlatmak ve geleceğe yön verebilme arzusu ve gayretidir (Çağan, 2007: 76).

Sezer'e göre sosyoloji, Türkiye'de başka bir ülkede görülmeyecek derecede tarihle yakından ilişki kurmak zorundadır. Türk toplumunun karşılaştığı sorunlar, doğal olarak Türk sosyolojisini tarih konularına itmektedir. Sezer'e göre, geçmişin mirasını tanımak ve bu mirastan nasıl ve ne ölçüde yararlanacağımızı bilmek zorundayız (2017: 65). Sezer, Türk sosyolojisinin, toplumumuz sorunlarına geçerli çözümler getirebildiği ölçüde yayılma ve gelişme imkânı bulacağını ancak bunun

yerine getirilmesi için de, öncelikle Türk toplumunu tanımlamak gerektiğini vurgulamıştır.

Bu noktada Baykan Sezer'in Türk sosyoloji anlayışına getirdiği en temel katkının, kendi toplum gerçekliğimiz ve kendi toplum çıkarlarımız açısından sosyolojinin yeniden yapılandırılması konusunda ve sosyoloji bilimini toplum üstü bir havadan çıkartarak gerçeklerle sınırlamasındaki ısrarı olduğunu söylemek mümkündür (Bektaş, 2006: 11).

Sezer, "Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları" adlı kitabında, sosyoloji için önemli olanın, Türk toplumunun günümüzde karşılaştığı sorunlara çözüm getirebilmesi olduğunu, bunun için de az önce ifade edildiği üzere, Türk toplumunun tanımlanması ve sorunların saptanması gerektiğini dile getirmektedir.

Sezer, Türk toplumunun tanımlanması ve sorunların saptanması noktasında da, çözümlerin sorunlardan önce belli olması durumunda tartışmaya gerek kalmadığını ancak bu durumun bir tehlikeyi içinde barındırdığını, çünkü her çözümün kendi tanımı gereği belli sorunlara karşılık geldiğini vurgulamaktadır (2017: 48-149). Sezer'in bu cümlelerinden anlaşılacağı üzere, Türk toplumunun sorunlarının tespit edilmesi ve yerinde cevaplar geliştirilmesi için ithal fikirler ya da hazır reçeteler işe yaramamaktadır.

Son olarak Baykan Sezer, Türk sosyolojisinin Batı aktarmacılığının yanında başka bir probleminin daha olduğunu belirtmekte ve bu problemin ise, ülkemizdeki sosyoloji çalışmaları ve araştırmalarının Türk toplumsal yapısının araştırılmasından çok, sosyoloji bilgilerinin edinilmesi ve öğretilmesinden ibaret olduğunu vurgulamaktadır (Aksakal, 2016: 13).

3. SEZER'DE DOĞU-BATI ÇATIŞMASI

Sezer, toplumsal olayları diyalektik bir yaklaşımla ele almaktadır. Ona göre, insanlık tarihinde diyalektik en genel biçimde Doğu-Batı çatışması çerçevesinde ele alınmalıdır. Sezer çatışma teorisini, sınıf çatışması yerine farklı toplumlar arasında gerçekleşen, özellikle de Doğu-Batı çatışması bağlamında ele almaktadır. Yani Sezer'in bu diyalektik yaklaşımı, Marx'ın toplum içi ilişkilerle sınırlı, ekonomi ağırlıklı yaklaşımlar ve proleterya-burjuvazi gibi ikili karşıtlıklar teorisinin çok ötesinde, toplum sorunlarının "Doğu-Batı çatışması" temelinde

yeni bir teori ve terminolojiyle ele alındığı bir durum olmaktadır (Eğribel ve Özcan, 2008: 520). Sezer'e göre ancak bu sayede, bağlı olduğumuz siyasi gelenek ve tarihi birikimimizle buluşmamız mümkün olacaktır.

Baykan Sezer, Doğu-Batı tartışmalarını modernleşme üzerinden ele almakta ve Batı'nın dünya egemenliği ve modernleşme olgusunun temelinde Doğu-Batı çatışmasının olduğunu söylemektedir. Ona göre, Doğu ve Batı uygarlıkları arasındaki tarihsel çatışmayı göz ardı eden bütün modernleşme kuramları geçersizdir.

Sezer, Batı'nın tarihsel gelişmesini kendi iç dinamiklerine dayanarak açıklamaktan yana bir tavır sergilediğini ancak bunun hakikati yansıtmadığını, aslında iki tarafın çatışması sonucu ortaya çıkan gelişmelerden söz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Daha doğrusu Sezer'e göre, hem Batı'nın hem de Doğu'nun kendi gelişme çizgileri Doğu-Batı ilişkileri içinde gerçekleşmiştir. Onun sosyolojik yaklaşımının bel kemiğini oluşturan Doğu-Batı çatışması konusunda her şeyden önce, Batı'da sosyolojinin hangi şartlar altında gelişerek günümüze geldiğini sorgulamamız gerektiğini belirtmektedir (2015: 181). Sezer'e göre, günümüzde sosyolojimiz konusunda doğru tespit ve teşhislerde bulunabilmemiz için Batı sosyolojisini iyi bilmemiz gerektiği gibi sosyolojinin yurdumuzdaki serüvenini de yakından tanımamız bir zorunluluktur.

Sezer'in Batı sosyolojisinin gelişimi konusunda yaptığı tespit ise şu şekildedir: Batı'da sosyoloji, sömürgecilik siyasetiyle beraber gelişmiştir. Sezer, bu tespitine dayanarak, yukarıda da ifade edildiği üzere, sosyolojinin bize Batı'dan aktarılmış olduğunu, onun için de kendimizi ancak Batı'ya göre tanımlayabildiğimizi ifade etmiştir. Örneğin kendimize, endüstri devrimini henüz gerçekleştirememiş toplum dediğimizi, bunun da kendimizi olumlu değil olumsuz yönden tanımlamaya yol açtığını belirtmektedir. Yine Sezer, az gelişmişlik kavramının Batı'dan aktarma bir kavram olduğunu da ifade etmektedir. Çünkü az gelişmişlik kavramına göre, bir toplum ancak kendisinden daha çok gelişmiş bir topluma oranla "az gelişmiş" sayılabilir.

Bu noktada Sezer, bizlerin kendi toplumumuzu yabancılardan daha iyi açıklamak durumunda bulunduğumuz için yeni tanımlar üretmemiz gerektiğini önermektedir. Yine Sezer, sosyolojide yöntem tartışmalarında da dile getirildiği

üzere, soyut kavramlardan yola çıkarak Türk gerçeğini değerlendirmek yerine, Türk gerçeğinden çıkarak yeni kavramlar geliştirmenin tek geçerli yol olduğunu vurgulamıştır.

Dolayısıyla Baykan Sezer'e göre, Türkiye'nin toplumsal sorunlarına Batı'nın sömürgeci yaklaşımlarından bağımsız, Türk toplumunun çıkarlarını esas alan bir yaklaşımla eğilmek bir gereklilik halini almaktadır. Peki, Türk toplumunun çıkarlarını öncelemek ne anlama geliyor diye sorduğumuzda; Sezer, bunun cevabını şu şekilde vermektedir: "...bu çıkarlar, her toplumun kendi tarihi gelişmesi ve olayların tarihi koşulları sonucu oluşan toplumsal ilişkilerin aldıkları biçimler olarak ortaya çıkmaktadır" (2017: 22-23). İşte Sezer'in sözünü ettiği ve ısrarla vurguladığı Doğu-Batı çatışmasının özü budur. Yani hem Batı toplumu hem de Doğu toplumu, kendi tarihi gelişmeleri içinde ele alınıp incelenmeli ve bunun sonucunda bir karar verilmelidir.

Sezer bu bağlamda sömürgeciliği de, sömürgeci Batı toplumlarıyla sömürgeciliğe karşı toplumların mücadelesi biçiminde anlamaktadır (Vergili, 2016: 66). Sezer'in bu görüşlerinin oluşmasında yukarıda bahsedildiği üzere, Galiyev'den esinlendiği söylenebilir. Çünkü Galiyev'in ısrar ettiği Turan Tasarımı da, Türkleri değil, ezilen sömürge halkları bir araya toplayacak bir girişim ve mücadele üzerine bina edilmişti (Tellal, 2001: 114). Bu düşünce Sezer'in Doğu-Batı çatışmasında, Türklerin sömürgeciliğe karşı verdikleri mücadele şeklinde ele alınmaktadır.

Sezer'e göre bu yapıldığı takdirde, sosyolojiyi Türk toplumunda bekleyen tek bir görev başarılacaktır ki, o görev; Türk toplumunun ve Türk insanının hizmetinde olmaktır. Yani sosyoloji, Türk toplumuna öğüt vermeye, ona kılavuzluk etmeye koşulacağına öğretilerini, açıklamalarını Türk toplumunun çıkarlarına bağlı olarak yeniden gözden geçirmelidir.

Sezer'e göre, Türk toplumunun çıkarlarının savunulmasında, sosyoloji kendisine düşen görevi yaparsa ancak o zaman toplumumuzda bir saygınlık kazanacak ve sözüne itibar edilecektir. Aksi durumda sosyologlarımız, Klasik Batı müziği icracılarının devletimizin himayelerinde konserler verdikleri gibi kendilerinin de YÖK'ün himayelerinde ders vermekten öteye gidemeyeceklerini vurgulamaktadır (Eğribel ve Özcan, 2008: 521).

4. OSMANLI İMPARATORLUĞU VE BATILILAŞMA TARTIŞMALARI

Baykan Sezer, bugünkü Türkiye'yi anlamamız için işe tarihle başlamak gerektiğini ve bu kapsamda, Osmanlılar hakkında doğru ve yeterli bilgi sahibi olunması gerektiğini çoğu eserinde dile getirmektedir. Ona göre, ancak böyle yapılarak günümüz sorunlarının tespiti ve tanımlaması hakkında sağlıklı yorumlarda bulunulabilir.

Sezer, tarihimizdeki en önemli mirasımız dediği Osmanlı mirasını, şu şekilde tanımlamaktadır: “Osmanlı, sorunlarımızın ve sorunlarımızın olduğu kadar sorunlarımızı çözmemize izin verecek gücümüzün de kaynağıdır.” Bu nedenle Türk sosyologlarının, bir dünya imparatorluğu olan Osmanlı'yı iyi tanımak ve bilmek zorunluluğu bulunmaktadır (Kızılçelik, 2001: 9).

Sezer'e göre; Osmanlı İmparatorluğu uzun yıllar varlığını sürdürebilmiş bir imparatorluktur. Her toplumsal varlık gibi Osmanlı İmparatorluğu da tarihi koşullara bağlı olarak zamanla çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bu nedenle tek tip bir Osmanlı modeli hem alan hem de zaman içinde yoktur. Aynı zamanda Sezer'e göre, Osmanlı İmparatorluğu günümüzde de henüz bir sorun olmayı sürdürmektedir (2017: 130).

Baykan Sezer, Osmanlı mirasını bazı sosyologların ifade ettiği gibi feodalizm olarak niteleyemeyeceğimizi belirtmektedir. Ona göre, Osmanlılara feodal demek, tam olarak tarihi gerçekleri ve feodalizm tanımını yansıtmamaktadır. Ayrıca bu tarz bir düşünce, Osmanlıların kendine özgü niteliklerini göz ardı etmek anlamına gelmektedir (Kızılçelik, 2001: 7). Sezer, bu görüşleriyle bir yandan Osmanlı toplum yapısının feodalizm olarak nitelendirilemeyeceğini belirtirken, öte yandan bir dünya imparatorluğu olan Osmanlı'nın tek bir model üzerinden açıklanamayacağını vurgulamaktadır (Köktürk, 2004: 58).

Sezer'e göre feodalizm, Batı'nın kendi dışındaki toplumlarla olan çekişme ve çatışmasında aldığı özel bir biçimdir ve özel koşulların ürünüdür. Sezer bu düşüncelerini, “Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı” adlı kitabında şöyle ifade etmektedir:

“...Feodalizm, Orta Çağda Batı'nın Doğu'ya karşı aldığı tutumdur ve o günkü koşullara en iyi karşılık veren toplum düzenidir. Doğu'nun Avrupa üzerine silahlı

saldırıları anında Batı, devamını sağlamak için bir yanda üretim biçimlerini parçalar ve ufaltırken öte yanda da bu dağılması sırasında Batı birliğinin bozulmaması için dini hoşgörüsüzlüğü en son çizgisine vardiroyordu..." (2011: 97).

Sezer'in bu açıklamaları kapsamında, İstanbul'un fethinin neden Ortaçağ'ın kapanıp Yeniçağın açılmasına yol açtığını yorumlamak daha kolay olmaktadır. Sezer'e göre bu fetih, dünyanın en güçlü surlarının aşılmaz olmadığını Batı'ya göstermiştir. Artık şato duvarları gerisinde savunmada kalmanın Batı için çıkar yol olamayacağı ortaya çıkmaktadır. Bu fethin bir başka önemli sonucu da Osmanlıların Batı'nın Doğu ile ilişki kurduğu çağın bütün önemli ticaret yollarının Doğu'nun denetimi altına girmesidir.

Sezer'in düşüncelerinden yola çıkılarak, şu değerlendirmede bulunmak mümkündür: Fetih 1453'ün ardından 1492'de Batı'nın Amerika'yı keşfi arasında paradoksal bir ilişki bulunmaktadır. Bu minvalde, diyalektik tezin (tez, kendi anti-tezini üretir) işlediği söylenebilir.

Baykan Sezer'in Osmanlı İmparatorluğu'na dair ileri sürdüğü bir diğer görüşü, günümüzde birçok sosyoloğun Batı kuramları ile açıklamaya giriştiği ve Osmanlılarda görülüp görülmediğini tartışmaya açtıkları Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) hakkındadır. Sezer, yukarıda az gelişmişlik kavramı üzerinde tartışıldığı gibi kısa adı ATÜT olan bu kavramın da Batı tarzı bir yaklaşımın eseri olduğunu vurgulamaktadır. Sezer'e göre Batı, hem feodalizmi hem de ATÜT'ü kapitalist olmayan her topluma yakıştırma eğilimindedir.

Baykan Sezer, "Asya'daki Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları" ile ilgili çalışmasının sonucunda, Osmanlı'nın ATÜT olarak nitelendirilmesinde dikkatli olunması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, Osmanlı'da feodalizmin yokluğu, ATÜT'ün olmasını gerektirmez. Çünkü ATÜT'deki zora dayalı baskıcı otoriter faktörlerle Osmanlı ilişkiler sistematüğini açıklayabilmek mümkün değildir (Başak, 2002: 18).

Sezer, ATÜT'ün tarihi bir gerçek olduğunu, tarihte yaşanmış bir model olduğunu kabul etmektedir. Ona göre ATÜT, tüm Asya toplumlarından ziyade, "bazı Asyalı (Doğulu) toplumların tarih içinde gösterdikleri özelliklerin bütünüdür". Sezer, Asya'da dört büyük ATÜT bölgesi (Mezopotamya, Çin, Hindistan ve Türkistan) olduğunu, dolayısıyla "Bozkır Uygarlıklarının" ayrı bir kategori olarak ele alınmayı

gerektirecek özellikler gösterdiğini ileri sürmektedir (Kızılcelik, 2001: 8).

Sezer, Osmanlılığın birinci özelliğinin, devletin ve üretim ilişkilerinin kesinlikle birbirinden ayrılmış olmasında aranması gerektiğini ve toplumun askeri sınıf ve reaya sınıfı olarak ikiye bölünmekle birlikte, birbirlerinin sahalarına karışmadıklarını ve sınırlarının belli olduğunu belirtmektedir. Sezer'e göre, Osmanlıların iktisadi alana müdahaleden özenle kaçınmaları, onları ATÜT olarak tanımlamamızı engeller.

Ancak tüm bunların ötesinde, Sezer'e göre Osmanlılar, tarihte kendisine biçilmiş önemli bir fonksiyonu vazife olarak addetmişlerdir. Sezer, bu tarihi misyonu, Osmanlı'nın Batı'nın Doğu soygununa engel olduğu şeklinde ifade etmiştir. Ona göre Osmanlı İmparatorluğu, esas Doğu Batı ilişkilerindeki bu rolüyle bir dünya devleti olmaya hak kazanmıştır (2017: 74).

Sezer, Osmanlı'nın Batılılaşma hareket ve girişimleri konusunu ise, her zaman yaptığı gibi olayların kendi tarihi koşullarını analiz ederek açıklamaya girişmiştir. Batılılaşma gayretlerinin zamanla Batıcılışma şekline büründüğünü dile getiren Sezer, soruyu baştan şu şekilde sormaktadır: "Batılılaşma mı Batıcılışma mı?"

Sezer bu sorunun cevabını çok gerilerden, yani Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden günümüze kadar olan zaman dilimi içinde yorumlamaya ve değerlendirmeye çalışmıştır. Bu noktada, Türk tarihinde iki önemli değişikliğin bulunduğunu belirtmektedir. Bunların ilki, Anadolu'nun Türkleşmesi ve ikincisi ise, Osmanlı'nın Batıcılışması olayıdır. Sezer, Anadolu'nun Türkleşmesi olayında, kimliğimizi değiştirmeksizin yurdumuzu değiştirdiğimizi ve bir uygarlık çevresinden başka bir uygarlık çevresine girdiğimizi ifade eder. Ona göre Osmanlılık, Anadolu'nun Türkleşmesinin bir sonucu olduğu gibi Anadolu'nun Türkleşmesi olayı da tarihte gerçek anlamını ancak Osmanlılıkla bulacaktır. Hatta Sezer, toplumların gelişmeleri ve tarihte birbirlerini izleyişleri noktasında, Osmanlılığın Orta Asya Türklüğünün yeni koşullarda kazandığı özel bir biçimden başka bir şey olmadığı değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

Ancak Osmanlı'nın Batıcılışması olayında ise, farklı bir durum söz konusudur. Bu kez karşımızda yurdumuzu değiştirmeden kimliğimizi değiştirmek girişimi bulunmaktadır. Yine bir uygarlık çevresinden başka bir uygarlık çevresine

geçilmektedir (2017: 117). Her şeyden önce Sezer, Türkiye'nin almış olduğu Batıcılışma kararının, Osmanlı Türk toplumunun kendi iç gelişme ve çelişkilerinin doğal bir sonucu olmadığını özellikle belirtmektedir. Yani Batıcılışma, Osmanlıların sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla başlatılmış ancak dışardan gelen bir zorlamayla devam ettirilmeye çalışılmıştır. Üstelik Sezer'e göre, Osmanlı'nın Batıcılışması konusu, sosyolojinin yurdumuzda temel sorunu olmayı günümüze kadar sürdürmektedir. Sezer, ancak bu soruna getirilecek bir açıklığın, bizim Batı ile olan ilişkilerimizin sağlıklı bir biçimde saptanmasına izin vereceğini düşünmektedir (2017: 137).

Bu fikirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Sezer, Batı öğretilerinin sorunlarımızı anlamamıza ne ölçüde yararlı olacağı konusunda kuşkulu bir yaklaşım içinde bulunmaktadır. Sezer bu kuşkusunu gidermek için Batı bilimini ve sosyoloji öğretilerini tartışmaya açmış ve bu özellikleri nedeniyle de Batı önünde bağımsızlığımızı savunurken, kendi bağımsız dünya görüşümüzü de ortaya koymaya çalışmıştır (Eğribel ve Özcan, 2008: 492).

Sezer'e göre, Türk toplumunun değerlendirilmesinde evrensellik adı altında Batı ölçütlerinin kullanılması sonucu, Anadolu Türk Toplumu köylülükle nitelendirilirken artık endüstrileşmemiş olmakla suçlanmıştır. Ona göre bu durum, şu yorumu beraberinde getirmiştir: "bir toplum Batı ölçütlerine göre endüstrileşmemişse ancak "azgelişmiş" bir toplum olabilirdi" (2017: 80). Dolayısıyla Sezer, "Doğu-Batı Çatışması Kuramında" söz ettiği üzere, az gelişmişlik kavramının Batılı devletlerin kendi dışındaki toplumları tanımlamak amacıyla ortaya attıkları yabancı menşeli bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Sezer, Batı'nın, Batı dışı toplumlarda egemenliğini yaygınlaştırmak ve sürdürmek için koymuş olduğu ve evrensel olarak nitelediği az gelişmişlik ve endüstrileşmek gibi kavramların yanında diğer bazı kavramların da üretildiğini belirtmektedir. Bu kavramlardan bazıları; "çağdaşlaşmak, uygarlaşmak ve planlı kalkınmadır". Ona göre, bu evrensel kavramları kullanan Batı, sadece kavramları ortaya atmakla kalmamakta, aynı zamanda bu tür kavramların ölçütlerini de belirlemektedir.

Baykan Sezer'e göre, kavramların evrenselleştirilmesi, Batı'nın, kavramlar bütün toplumları açıklamak için geçerli olsun inancından dolayıdır. Oysa gerçekte bu durum, Batı'nın bu kavramlar aracılığıyla kendi meşruiyetini temin ettiği gerçeğini de beraberinde getirmektedir (Çağan, 2007: 74).

Sezer, Batı'nın gelişme çizgisini her hal ve şartta tüm devletlerde özellikle de az gelişmişlerde takibi zorunlu bir süreç olarak değerlendirilmesini eleştirmektedir. Ona göre, Batı gelişme çizgisinin bütün dünya tarihine yaygınlaştırılmak istenmesi, Batı'nın savıdır. Batı, kendi tarihinden çıkarılabilecek bazı sonuçları bütün dünya tarihine genelleştirmek istemektedir (2017: 105). Ancak yukarıdaki bölümlerde de dile getirildiği üzere, bu durum karşısında Türk toplumunun kendi gelişim serüvenini ve tarihi koşullarını göz önüne alarak hareket etmesi gerekmektedir.

Sezer bu konuda, aydın kesimine şu eleştirileri yöneltmektedir: "Türkiye ilginç bir ülkedir. Daha doğrusu aydınlarımızın ilginç bir duruşu vardır. Türkiye'de, Türkçe yayımlanan çalışmaları okumuyorlar. Türkiye'de önemli bir söz edilmişse onu gündeme getirmek yerine, bu sözün Batı'da edilmiş biçimiyle ilgileniyorlar" (Eğribel ve Özcan, 2008: 521). Sezer'in burada kast ettiği ve üstüne basa basa vurguladığı şey; evvela aydınların, bu ülkeden dünya çapında özgün bir düşünce çıkabileceğine dair en ufak bir inançlarının olmadığı (aydın özgüveni), sonra da günümüz Türk sosyologlarının Batı'dan gelen kuram ve fikir akımlarına karşı uyanık olmaları gerektiğidir. Sezer sosyologlara, temel meseleler konusunda Türkiye'nin kendi özel ve tarihi koşullarını dikkate almalarını, her verileni sünger gibi almak yerine, bu fikirlerin öze dönük bir bakış açısıyla sorgulanmasını tavsiye etmektedir.

5. SEZER'İN DİN KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Sezer sosyolojinin iki önemli konusu olduğunu, bunlardan birinin endüstri ve diğeri din olduğunu vurgulamaktadır. Dinin, endüstri devrimi ile birlikte yeryüzünde kurulan toplumlararası ilişkileri kavrayabilmemize yardımcı olduğunu belirten Sezer, dinin bir toplumsal olay olduğunu ve sosyolojinin ise konuyla bu açıdan ilgilendiğini ifade etmektedir.

Sezer, Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı isimli 1976'da Doçentlik Tezi olarak kabul edilen eserinde (Sezer, 2011), tarih boyunca hüküm süren uygarlıkların ve devletlerin genel olarak Doğu ve Batı ayrımında, toplumlararası farklılaşmalarının din olayı ve din olayının başlangıcı ile ilişkili olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Yerleşik tarımın getirdiği zenginlik sonucu başlayan ilk farklılaşmalarla birlikte örgütlü bir biçimde karşımıza çıkan din olayı, göçebe-çoban ve yerleşik-

çiftçi halklar arasındaki ilişkilerin sürtüşmeye dönüşmesiyle daha da geniş boyutlara kavuşmuştur. Sezer'e göre toplumlar, bu sürtüşme ve çatışma içinde kendi benliklerine daha çok sahip çıkmak gereğini duyacaklardır (Batı'nın Doğu karşısında Yunanlılıkla bir kimlik kazanmaları gibi).

İşte toplumlar arasındaki farklılaşmanın bu gelişmeyi izlemesi, dinlerin geçirdiği evreleri de bize açıklayacaktır. Sezer'e göre, bu gelişme dışında din olayını açıklamamız güçtür ve doyurucu olmaktan da uzaktır. Din olayını bu gelişmelerden soyutladığımız zaman totemizmde çok tanrılı dinleri açıklayabilmek için herhangi bir ön koşul bulunamayacaktır (2011: 56).

Sezer bu görüşlerini Brahmanizm ve Budizm üzerinden açıklamaktadır. Brahmanizm, kurulu düzenin dini olurken, Budizm ise, aynı düzende marj-dışı kalmış halkların dini diye tanımlanmış ve Hindistan toplumunda işsiz, üretici olmayan halkların inançları ödevini yüklenmiştir. Sezer'e göre, gerçekte Budizm, "kast dışı" halkın sefaletine manevi bir destek kazandırarak içinde yaşadıkları perişan durumun sürmesine yol açmakta ve bu duruma dini bir açıklama getirerek "kast dışı" halkın kabullenmesine izin vermektedir.

Budizm'in yöneldiği "Nirvana" da, insanı dış dünyaya bağlayan bütün bağlardan kopması durumudur. İnsan ancak varlığının yok olmasıyla Budizm'in amaç gösterdiği "Nirvana" ya ulaşabilecektir (2011: 34-35). Sezer, Brahmanizm ve Budizm dinlerinin aynı toplumda iki ayrı din olarak varlığının din-toplum ilişkisini yalanlamadığını; aynı toplumun değişik çıkar gruplarının görüş açılarına göre, iki değişik görüntüsü ile karşı karşıya kalındığını göstermeye çalışmıştır (2011: 60). Görüldüğü üzere toplumlar arasındaki bu farklılaşmalar, Sezer'in din olayı hakkındaki görüşlerini ve dinlerin geçirdiği evreleri açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Sezer bu görüşleri ile dinlerin her şeyden önce toplumların kendilerini tanıma ve tanıma aracı olduğunu ve bireyin de din sayesinde, kendisinin toplumla olan ilişkisini açıklayabildiğini ve belli bir topluma üye olmayı ifade edebildiğini ileri sürmektedir.

Sezer, yukarıdaki bölümlerde de ifade edildiği üzere, din olgusunu daha çok Doğu-Batı çatışması ekseninde açıklamaktadır. Sezer, toplumlararası ilişkiler içinde kendi yerimizi belirleyebilmemiz ve Batı'nın bize verdiği yerin dışında gerçek

yerimizi kavrayabilmemiz için din sorununu kendi görüş açımızdan incelemek amacıyla konu üzerine eğildiğini ifade etmektedir (Ceylan, 2007: 47).

Sezer burada önemli bir tespitte bulunmaktadır. Ona göre, Türkiye’de din sosyolojisi konusu, yeterince ele alınmamıştır. Bunda Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında, o günkü ortam içinde genel olarak dine, özel olarak İslamiyet’e karşı takınılmış tutumun etkileri bugün de hissedilmektedir. Sezer’e göre, bu konuya ilişkin en basit araştırmalar bile henüz yurdumuzda yapılmamıştır. Üstelik din sosyolojisinde terminoloji bile Türkiye’de henüz saptanmış değildir. Yine İslamiyet’te, çeşitli kavramların hangi anlamda oldukları üzerinde de bir oybirliği ve açıklık yoktur.

Sezer din olayı üzerine yeni bir tespit daha yapmaktadır. Ona göre, günümüze baktığımızda, bugün egemen olan din sosyolojisinin Hıristiyanlık ya da Hıristiyan sosyolojisi olduğudur. Sezer bu durumun, bizim açımızdan önemli mahzurları bünyesinde taşıdığını ayrıca belirtmektedir. Peki, bu mahzurlar nelerdir diye sordüğümüzde, karşımıza yine Sezer’in sürekli olarak vurguladığı Doğu-Batı çatışması çıkmaktadır.

Din, Doğu-Batı çatışmasında nerede durmaktadır şeklinde bir soru ortaya atıldığında ise, cevabı yine Sezer’in kendisi vermektedir. Sezer, Doğu-Batı çatışmasının, ilk zamanlarda Haçlı Seferleri sırasında görülen din ayrılıkları ile açıklanabilirken bugün aynı çatışmayı açıklayabilmek için ekonomik nedenlere başvurulması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla din, 20. yüzyılda doğrudan doğruya başvuru konusu olmaktan çıkmıştır (2011: 11).

Sezer, Batı’nın üstünlüğünü kanıtlamak için Hıristiyanlığın üstünlüğünü savunan kuramların geliştirilmiş olduğunu ancak bunun da Batı hegemonyası içinde ortaya atılan bir fikir olduğu görüşündedir. Bu noktada onun en çok karşı çıktığı Batılı kuramcı Max Weber olmuştur. Sezer, Max Weber’in Protestanlık ve kapitalizm arasında kurduğu doğrudan ilişkiyi çok yoğun bir şekilde eleştirmiştir (Topses, 2005: 3-4).

Sezer’e göre, gerçekte hiç bir biçimde modern kapitalizmin dinden çıkması söz konusu değildir. Sadece modern kapitalizmle Protestanlığın kaynaklarının aynı olduğu söylenebilir. Her iki olay da, aynı tarihi koşullar sonucu doğacaklardır. Yani, kapitalizmle Batı toplumlarının yeni özellik ve nitelik kazandığı düşünülürse, Batı’nın

bu yeni kimliğini dinde de belirtmek istemesini olağan karşılamak gerekmektedir. Dolayısıyla buradan kapitalizmin Protestanlıktan çıktığını söylemek, elbet aynı şey değildir (2011: 95). Sezer'e göre, eğer öyle olsaydı aynı şeyi Yahudilik için de, Katoliklik için de söylememizi engelleyecek hiç bir neden yoktur (2011: 94).

Bu başlık altında son olarak, Baykan Sezer'in laiklik hakkındaki görüşlerine değinilecektir. Sezer en başta, laikliğin Batı'da belli tarihi koşulların sonucu ortaya çıkmış bir toplumsal olay olduğunu belirtmektedir. Ona göre laiklik, Türkiye'de de yine belli koşullarla birlikte karşımıza çıkacaktır ancak, Batı'da ve Türkiye'de laiklik ile birlikte görülen tarihi koşullar arasında bir yakınlaştırma, yakıştırma yapmak imkânsızdır. Çünkü yukarıda da bahsedildiği üzere, Sezer'e göre dini inanışlar, toplumlar arası farklılaşmaları belirlemektedir ve dolayısıyla Batı'da ve Türkiye'de yaşanan gelişmeler birbirlerinden farklı boyutlardadır. Sezer'in bu görüşlerini biraz daha açacak olursak aşağıda yer alan tespitlerde bulunduğu görülmektedir:

Batı önceleri tam bir hoşgörüsüzlük ortamı içindeyken, kendi kimliğini bilim önünde, maddi güçler önünde ve hatta Doğu üzerinde ispat ettiğinde, dine artık değişik bir gözle bakmaya başlamıştır. Sezer'e göre Batı'da laiklik, hiç de sanıldığıncı kişilerin dini inançları karşısında bir hoşgörü demek değildir. Laiklik, Batı'da bazı kurum ve görevlerin ruhban sınıfının elinden alınmasıyla sınırlanmaktadır. Ancak Türk toplumu açısından değerlendirildiğinde ise, laiklik Tanzimat geleneği ile geldiği için çeşitli dinler karşısında devletin hoşgörüsü, tarafsızlığı olarak anlaşılmalıdır.

Sezer, Batı'nın kendi içinde dönüşüm geçirdiğini, din aleyhtarlığından Hıristiyanlaşmaya döndüğünü ancak tersine, Doğu ile olan ilişkilerinde ise, laikleştirme çabasına yöneldiğini belirtmektedir. Peki, Batı neden bu politikayı izliyor diye bir soru yöneltildiğinde, Sezer bunu şöyle cevaplandırmaktadır: "... Batı dünya egemenliğinin temeli, Doğu'nun denetimine dayanmaktadır. Bu temeli sarsabilecek en büyük güç olarak gösterilen sosyalizmin ana ilkelerinden birisinin Batı eliyle Doğu'ya taşınmak istenmesi ilginçtir (laiklik)..." (2011: 157). Sezer'e göre, ne İslamiyet'in ne de Hıristiyanlığın özünde laiklik yoktur. "Sezar'ın hakkı Sezar'a, Tanrı'nın hakkı Tanrı'ya" sözüne dayanarak² Hıristiyanlığın özünde, laikliği görmek imkânsızdır. Hıristiyanlık, bu dünya işleriyle İslamiyet'ten fazla ilgilidir. Yine

² Baykan Sezer, bu sözün Hz. İsa tarafından kışkırtmacıların oyununa gelmemek için söylendiğini belirtmektedir. "İsa, onların kötülüğünü anlayıp dedi: İkiyüzlüler, niçin beni deniyorsunuz?" (Matta, Bap 22), (Sezer, 2011: 158).

Sezer'e göre laiklik, şu ya da bu dinin özünde olmaktan çok, siyasi gelişmelerin bir sonucudur. Batı, Doğu'nun kimliğini belirleyebilmesini engelleyebilmek için laikliği ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle Doğu'da, kişiliğini Batı baskısına karşı savunan toplum kesimlerinde laikliğe karşı bir direnme görülecek ve ancak Batılılaşma taraftarlarında, laiklik savunucu bulacaktır (2011: 158).

Sezer, halifeliğin yurdumuzda ilgasının ise, devleti modernleştirme isteklerinden daha çok Doğu halkları ile olan ilişkilerimizden, Doğu'nun savunuculuğu ve önderliğinden vazgeçmemiz anlamına geldiğini ifade etmektedir (2011: 130).

SONUÇ

İmparatorluk bakiyesinin son ve kadim parçası olan Anadolu, içinde yaşadığımız bu yüzyılda Batı medeniyeti ve toplumlarına karşı üstlendiği tarihi görev ve sorumluluğundan vazgeçti mi? Ya da vazgeçebilir mi? Bundan vazgeçmeyi düşünmesi, belki de kendi tarihinden kopması ve böylelikle kendini inkâr etmesi mi demek olacak? Peki, Türkiye'nin temel meselelerinin bu konularla herhangi bir ilişkisi var mı yok mu?

Baykan Sezer, bu tarihi ve kadim soruları kendine dert edinmiş, yüzünden ezberlenen metinlerin içeriği anlaşılmadan bu soruların cevaplanmasının imkânsız olacağını yüksek sesle dile getirmiştir. Türkiye'nin sorunlarını, ancak tarihiyle barışarak ve doğru sorular sorularak çözebileceği inancında ve kararlığında olan Sezer, sosyolojiyi tarihle kardeş yaparak temel konulara farklı bir yaklaşım geliştirmiştir. Dolayısıyla Kurtuluş Kayalı'nın ifade ettiği; "...bizim sosyologlarımız daha henüz kahir ekseriyeti bakımından tarihin önemini yeni yeni fark etmeye başlamaktadırlar..." sözünün (Özdemir, 2008: 751) Baykan Sezer için geçerli olmadığı açıktır.

Baykan Sezer, Türkiye'nin sorunlarını dünya sorunlarının çözümü çerçevesinde ele alarak, Türk sosyolojisinin günümüzdeki canlılığının, mevcut dünya dengesini ve egemen sosyoloji anlayışını sorgulama gücünden kaynaklandığını dile getirmiştir. (Eğribel, 2016: 184-186). Sezer, bu sorgulama gücünü gösterecek sosyologlara şiddetle ihtiyaç bulunduğunu ayrıca vurgulamıştır.

Sezer, Türk sosyolojisinde zaman zaman değişen ve hâkimiyet kuran

siyasal etkili yönelişler (Türkçülük, pozitivizm, liberalizm, sosyalizm, laisizm, postmodernizm vb.) karşısında mesafeyle durmuştur. Sezer'in, toplum sorunlarını geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısından koparmadan, bir süreklilik çizgisi içinde açıklama çabası içinde, özgür düşünme olanağını yitirmeden 1960'larda savunduklarını 2002'de vefatına kadar savunduğu söylenebilir (Özcan, 2016: 159).

Sezer'e göre, Türk sosyolojisi açısından yapılması lazım gelen şey ise, doğru sorular sormak ve bu sayede hem sosyolojinin hem de onun yönteminin doğru biçimde belirlenmesine çalışmaktır (Çağan, 2007: 76). Bu görüşleriyle Baykan Sezer, Türk sosyolojisi olarak kendi benliğimizi ve kişiliğimizi belirleyebilmek için, Türk tarihine yönelmemizi ve kendimize tarihi kaynakları referans almamız gerektiğini savunmaktadır.

Son cümle olarak şu değerlendirmede bulunulabilir ki; Sezer, bugünün Türk toplumu ve sorunları hakkında kafa yormaya çalışan tüm kesimlerini, adeta narkozdan uyandırmanın mücadelesini vermiştir. Onun söylediklerinin doğruluk payı, takvim yaprakları ilerledikçe gün yüzüne çıkmakta ve yeni nesiller tarafından biran önce okunup anlaşılmayı beklemektedir.

KAYNAKÇA

Aksakal, İ. (2016), Baykan Sezer'in Din ve Toplum Anlayışı, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

Akça, G. Hülür, H. (2004), Osmanlı-Türk Düşüncesindeki Doğu-Batı İmgelerini Küreselleşme Tartışmaları Bağlamında Yeniden Düşünmek, <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/viewFile/269/259> adresinden 4 Nisan 2017'de alınmıştır.

Avçılar, S. B. (2002), Asya Tipi Üretim Tarzına Veda, Gazi Üniversitesi İİBF Bilig-Yaz 2002, Sayı 22:1-28, s. 16-17

Bektaş, O. (2006), Türk Toplum Yapısını Anlamaya ve Açıklamaya Çalışan Sosyolog: Baykan Sezer, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Ceylan C. (2007), Türk Sosyolojinde Yerelci Yaklaşımlar: Baykan Sezer Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır

Çağan, K. (2007), Türk Sosyolojisi ve Baykan Sezer, Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: IX, Sayı: 2, s. 70-85

Çetin İskender, Ş. (2003), Baykan Sezer'de Doğu-Batı Anlayışı, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya

Eğribel, E., Özcan U. Baykan Sezer Bibliyografyası, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/article-download> adresinden 09 Nisan 2017'de alınmıştır.

Kaçmazoğlu, H. B. (2015), Türkiye'de Sosyolojinin 100 Yıllık Birikimi Üzerine Bazı Tespitler, Sosyoloji Konferansları No:52, 29-55. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/articledownload> adresinden 12 Nisan 2017'de alınmıştır.

Kızılcılık, S. (2001), Sosyal Bilimlerdeki Multidisiplinerite Yönelimleri Çerçevesinde Tarih ile Sosyolojinin Yakınlaşımı ve Baykan Sezer, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2001 Cilt: 25 No: 1 s. 1-14

Köktürk, G. (2004), Baykan Sezer ve Niyazi Berkes'in Osmanlı Toplum Yapısı Ve Batılılaşma İle İlgili Görüşlerinin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Güz 2004, s. 57-65

Özdemir, M. Ç. (2008), Türkiye'de Sosyoloji II (İsimler-Eserler), Phoenix Yayınevi, Ankara

Özdemir, M. Ç. (2008), Türkiye'de Sosyoloji I (İsimler-Eserler), Phoenix Yayınevi, Ankara

Sezer, B. (1993), Sosyolojide Yöntem Tartışmaları, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Sezer, B. (2011), Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı, Kitabevi, İstanbul

Sezer, B. (2015), Sosyolojinin Ana Başlıkları, Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul

Sezer, B. (2017), Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları, Doğu Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul

Topses, M. D. (2005), Baykan Sezer'in Modernleşme Kuramlarına Yaklaşımı ve Max Weber Eleştirisi, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/devrimtopses.pdf> adresinden 15 Nisan 2017'de alınmıştır.

Türkiye'de Sosyoloji, Eğribel-Ünite 8, Özcan-Ünite 7, (2016), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Editör. M. Çağatay Özdemir, 4. Baskı, Eskişehir

Tellal, E. (2001), Mirsaid Sultan Galiev, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 56-1, s 106-130. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/470/5402.pdf> adresinden 09 Nisan 2017'de alınmıştır.

Vergili, A. (2016) Baykan Sezer'in Metinlerinde Émile Durkheim Eleştirileri, Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, s. 63-79 <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/index> adresinden 2 Nisan 2017'de alınmıştır.

Vergili, A. (2000), Baykan Sezer'in Sosyolojisi (Kitap ve Makalelerinin Değerlendirilmesi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

EKLER (ESERLERİ)

Baykan Sezer'in kendi ifadesi ile "okumayı sevdiği için" seçmiş olduğu ve de ilgi alanım dediği sosyoloji bilimine ve özellikle Türk sosyolojisi fikrine büyük katkısı olmuştur. Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan'ın yayına hazırladıkları "Baykan Sezer'e Armağan" adlı kitapta ve Ayhan Vergilinin Yüksek Lisans Tez çalışmasında Baykan Sezer'in kitapları ve makalelerinin kronolojik bir sıralaması verilmektedir.

I-Kitapları

1. "Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları", (1969), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979
2. "Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları", Sümer Kitabevi, İstanbul, 1988
3. 1976'da Doçentlik Tezi olarak sunulmuş olan "Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı" İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981
4. "Sosyolojinin Ana Başlıkları", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985.
5. "Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1990.
6. "Sosyolojide Yöntem Tartışmaları", Sümer Kitabevi, İstanbul, 1993.
7. "Batı Dünya Egemenliği ve Endüstri Devrimi", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997

II. Makaleleri

1. Lisans Tezi olarak sunulmuş olan "Doğu-Batı Çatışmasında Yunanlılığın Yeri" (1968)
2. Baykan Sezer'in ilk çalışmalarından biri olan "Osmanlı'nın Batıcılılaşması", (1968)
3. "Türk Toplum Tarihi Üzerine Tartışmalar: 1- Feodalizm", (Toplum ve Bilim-1978)
4. "Ziya Gökalp ve Durkheim", 60. Ölüm Yıldönümünde Ziya Gökalp, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1986.
5. "Osmanlı Eğitim Sisteminden Günümüz Eğitim Birliğine", İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı II, 1987.

6. "Batıcılığın Bedeli", Altınoluk, sayı: 17, Temmuz 1987.
7. "Ziya Gökalp Üzerine İki Değerlendirme", İ.Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu Yıllığı I, İstanbul, 1988.
8. "Kemal Tahir Üzerine", 4. Boyut, sayı: 6, Nisan 1991
9. "Doğu-Batı Çatışması ve Marxism", Türkiye Günlüğü, s 15, 1991.
10. "Türk Sosyolojisinin Önündeki Sorunlar", 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji, (Yay. Haz. İsmail Coşkun), Bağlam Yay., İstanbul, 1991.
11. "Batı Sosyolojisinin Doğu Toplumlara Yaklaşımı", 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji, (Yay. Haz. İsmail Coşkun), Bağlam Yay., İstanbul, 1991.
12. Tarih ve Sosyoloji Semineri 28-29 Mayıs 1990, İstanbul, 1991.
13. "Toplumumuz ve Sosyolojimiz, Sosyoloji Konuşmaları, Yay. Haz. Sadettin Elibol, Ecem Yay., Ankara, 1991.
14. "Çağdaşlaşma: Batı Egemenliğinin Günümüzdeki Tasası", Yeni Toplum, sayı: 1, Mayıs-Haziran 1992.
15. "Kemal Tahir, Türk Sosyolojisi ve Doğu-Batı Çatışması", (röportaj), Dergâh, cilt: 2, sayı: 25, Mart 1992.
16. "XX. Yüzyılın En Büyük Romancısı", Matbuat, sayı: 13, Mayıs 1995.
17. "Hilmi Ziya Ülgen'e Övgü" - Osmanlı Tarihçiliği, Sosyoloji Yıllığı 1, İstanbul, 1997.
18. "Kemal Tahir Üzerine", Ülke, sayı: 27, Temmuz 1997.
19. "Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Birkaç Söz", Osmanlı, cilt: 7, Yeni Türkiye Yay. Ankara, 1999.
20. "Endüstrileşme ve Yükselen Burjuva Sınıfı", Sahn-ı Seman, sayı: 4-5, 2001.
21. "Şarkiyatçılık Üzerine...", Türk Kültürü Araştırmaları, cilt: 35, sayı: 1-2, 2001.
22. "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyete Düşünce Mirası", Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul, 2002.

23. “Türk Sosyolojisinin Dünü-Bugünü-Yarını”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul, 2002.
24. “Osmanlı İstanbul: Bizans’ın Yokluğu”, Sosyoloji Yıllığı Kitap 9, İstanbul, 2002.
25. “Toplum Bilimleri ve Sosyolojinin Sonu Görüşleri Üzerine”, Sorgulanan Sosyoloji, ed. M. Çağatay Özdemir, Eylül Yayınları, Ankara, 2002.
26. “Hilmi Ziya Ülken”, Doğumlarının 100. Yılında Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Hilmi Ziya Ülken, Yay. Haz. Nevin Güngör Ergan, Ankara, 2002.
27. “Kemal Tahir Üzerine - İki Televizyon Konuşması”, Kemal Tahir’in 30. Ölüm Yıldönümü Anısına, Sosyoloji Yıllığı Kitap 10, Kızılelma Yay. İstanbul, 2003.

